

PIAȚA ILEGALĂ A PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Alexandra NOVAC¹, doctor în științe economice,
Institutul Național de Cercetări Economice*

În ultimii ani, se atestă o creștere a fenomenelor de contrafacere și piraterie nu doar în Republica Moldova, ci și la nivel global. Scopul lucrării constă în a oferi o apreciere a situației privind fenomenele de contrafacere și piraterie în Republica Moldova și a identifica principalii indicatori ai acestei piețe. În procesul efectuării investigațiilor au fost utilizate următoarele metode: analiza critică și generalizarea literaturii de specialitate, a materialelor analitice; analiza comparativă; analiza logică. Rezultatele cercetării s-au concretizat în identificarea principalilor indicatori ai pieței produselor contrafăcute și ai activității de combatere a acestora în Republica Moldova, ce pot fi utilizați pentru monitorizarea activității date, fiind evidențiate resursele informaționale disponibile pentru evidența indicatorilor specificați.

Cuvinte-cheie: *contrafacere, piraterie, proprietate intelectuală, piață ilegală.*

During the last years, there is a growth of the phenomena of counterfeiting and piracy not only in the Republic of Moldova, but also globally. The purpose of this paper is to provide an appreciation of the situation on the phenomena of counterfeiting and piracy in Moldova and to identify the main indicators of this market. During the investigations there were used the following methods: critical analysis and generalization of literature and analytical materials; comparative analysis, logical analysis. The research findings have resulted in identification of the main indicators of counterfeit goods market and of the activity of its combating in the Republic of Moldova. This can be used for its monitoring, using available informational resources for monitoring of the specified indicators.

Key words: *counterfeit, piracy, intellectual property, illegal market.*

JEL Classification: *O30; O34.*

Introducere. Contrafacerea și pirateria sunt termeni utilizați în mod tradițional pentru nominalizarea activităților ilicite legate de încălcarea drepturilor de proprietate industrială și, respectiv, de încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe.

Amploarea fenomenelor de contrafacere și piraterie la nivel global. În ultimii ani, s-a înregistrat o expansiune alarmantă a mai multor tipuri de produse care sunt cel mai frecvent contrafăcute, de la articole de lux (ceasuri de lux și articole vestimentare ale design-ului unor firme renumite) la produse care au impact asupra sănătății și siguranței personale (produse farmaceutice, produse alimentare și băuturi, echipamente medicale, produse de îngrijire personală, jucării, tutun și piese auto).

Este foarte dificil de a obține o imagine detaliată a amplitudinii acestei probleme globale. Dimensiunea cantitativă a pieței produselor ilegale, cu siguranță, nu poate fi cunoscută niciodată. Potrivit unei analize a datelor comerțului internațional (în baza datelor serviciilor vamale), în anul 2005, comerțul internațional cu bunuri contrafăcute și piratate a atins cifra de 200 mld. de dolari SUA. Această cifră nu include produsele contrafăcute și piratate, care sunt fabricate și consumate în interiorul țării și nici produsele digitale distribuite prin Internet. În cazul în care ar fi incluse și aceste elemente, piața globală a produselor contrafăcute și piratate ar fi fost cu câteva sute de miliarde de dolari mai mare.

Bazându-se pe fapte și statistici din sferele lor de activitate, organizațiile internaționale estimează că piața ilegală a produselor contrafăcute se încadrează între 5 și 7% din totalul comerțului, reprezentând astfel, sute de miliarde de dolari americani anual. Pierderile de locuri de muncă sunt estimate la 120.000 pe an în SUA și la 100.000 pe an în Comunitatea Europeană [3].

Factorii ce determină cererea și oferta produselor contrafăcute. Cererea și oferta pentru produsele contrafăcute sunt determinate de mai mulți factori. În ceea ce privește oferta de produse contrafăcute, decizia de a contraface un produs este definită, pe de o parte, de un set de factori, cum ar fi: profitabilitatea sporită, potențialul mare al pieței, influența brand-urilor, investițiile minime, cerințele tehnologice mici, riscul redus de a fi descoperit, cadrul legal, încălcarea flagrantă a drepturilor de proprietate intelectuală cu diminuarea

¹ © Alexandra NOVAC, alecsandra_novac@yahoo.com

respectivă a costurilor, iar pe de altă parte, cererea pentru produsele contrafăcute este stabilită doar de trei factori de bază: caracteristicile produsului (preț mic, calitate acceptabilă), caracteristica consumatorului (buget personal redus, interes insuficient pentru respectarea drepturilor asupra proprietății intelectuale), caracteristicile mediului instituțional în care operează producătorul și consumatorul (risc redus de a fi penalizat, ușurința de a achiziționa).

Indicatorii pieței produselor contrafăcute și ai activității de combatere a acestora. Actualmente, comerțul cu bunuri contrafăcute și piratate în Republica Moldova, aproape că nu este reflectat în sursele oficiale. Este foarte dificil de a cuantifica amploarea acestui fenomen, deoarece datele referitoare la piața produselor contrafăcute și piratate au un caracter fragmentar. Această stare a lucrurilor, privind lipsa unei informații disponibile despre comercializarea bunurilor contrafăcute și piratate, constituie un impediment în elaborarea și în promovarea unei politici de stat în vederea combaterii cu succes a fenomenelor date.

În scopul identificării indicatorilor pieței produselor contrafăcute și a combaterii acestora, au fost folosite următoarele surse de informare: datele oferite de Serviciul Vamal al Republicii Moldova, Ministerul Afacerilor Interne, informațiile din rapoartele Business Software Alliance.

Tabelul 1

Principalii indicatori identificați ai pieței produselor contrafăcute

Denumirea indicatorilor	Sursa datelor
Rata pirateriei soft	Datele din rapoartele Business Software Alliance, accesibile pe http://www.bsa.org/~media/Files/Research%20Papers/GlobalStudy/2014/2013GlobalSurvey_Study_en.pdf
Valoarea comercială a softului piratat	Datele din rapoartele Business Software Alliance, accesibile pe http://www.bsa.org/~media/Files/Research%20Papers/GlobalStudy/2014/2013GlobalSurvey_Study_en.pdf
Numărul obiectelor de proprietate intelectuală ce beneficiază de protecție la frontieră	Datele oferite de Serviciul Vamal al Republicii Moldova
Valoarea producției contrafăcute reținute la frontieră	Datele oferite de Serviciul Vamal al Republicii Moldova
Numărul sesizărilor depuse de titularii naționali și străini la Inspectoratul General de Poliție	Datele oferite de Ministerul Afacerilor Interne
Numărul dosarelor intentate de către Ministerul Afacerilor Interne legate de încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală	Datele oferite de Ministerul Afacerilor Interne
Valoarea producției contrafăcute și piratate ridicate de către colaboratorii Ministerului Afacerilor Interne	Datele oferite de Ministerul Afacerilor Interne

Sursa: *Elaborat de autor.*

Piața produselor contrafăcute în Republica Moldova. Referindu-ne la RM, putem confirma faptul că și țara noastră se confruntă cu un grad avansat al contrafacerii și al pirateriei, iar la multe produse, nivelul acestora depășește considerabil mediile globale și zonale. Potrivit unor estimări preliminare ale Business Software Alliance, rata pirateriei de software în RM în anul 2011 a fost de 90% – o rată foarte mare, iar valoarea comercială a software-ului fără licență, expus pe piață, a atins cifra de 45 de milioane dolari, Figura 1.

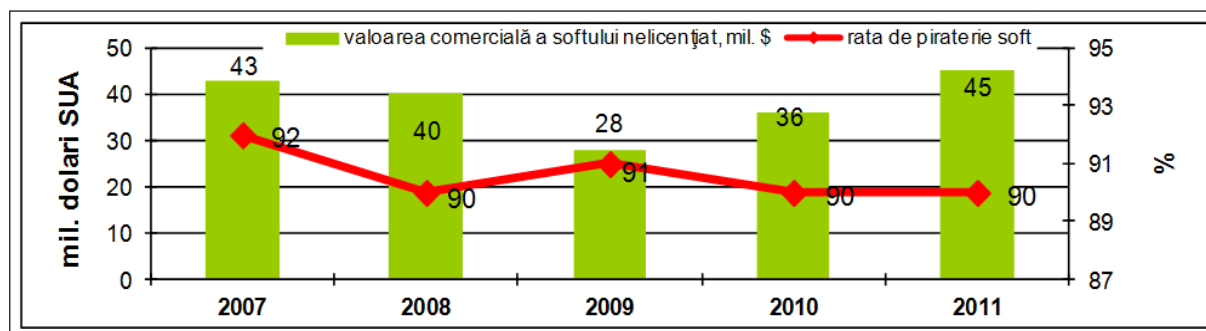

Fig. 1. Rata pirateriei soft și valoarea comercială a softului nelicențiat în R. Moldova, 2007-2011

Sursa: În baza [6].

În cadrul realizării prezentului studiu, am depistat o exagerare a ratei pirateriei software în Republica Moldova. Astfel, conform estimărilor Business Software Alliance, menționate anterior, rata pirateriei software în Republica Moldova constituie 90%, iar în expresie valorică – 45 mil. USD (anul 2011) [6]. Prin urmare, valoarea softului legal este estimată la 5 mil. USD. Însă doar pe segmentul persoanelor juridice, conform informațiilor Anuarului Statistic, cheltuielile pentru procurarea produselor program în anul 2011 constituiau 195 974,9 mil. lei (aproximativ 16,3 mil. USD) [1]. În acest caz, chiar dacă vom considera că softul utilizat de persoanele fizice este piratat la 100%, atunci rata medie a pirateriei soft în Republica Moldova în anul 2011 urmează a fi reestimată la circa 74%.

Factorii care determină amploarea acestui fenomen în Republica Moldova sunt diverși, însă aceștia rezultă, în primul rând, din lipsa culturii de consum și a priorității joase față de respectarea creațiilor intelectuale. O parte din vină o poartă consumatorii de produse piratate, care nu sunt dispuși să achiziționeze un soft licențiat.

Totodată, unul dintre obstacolele în calea aplicării efective a drepturilor de proprietate intelectuală este lipsa de profesionalism privind protecția drepturilor de proprietate intelectuală a poliției, a procurorilor și a judecătorilor, a funcționarilor vamali și a altor structuri de stat, pasivitatea titularilor, dar și dimensiunea minusculă a pieței Republicii Moldova, care diminuează interesul marilor corporații multinaționale în situația eforturilor de combatere a contrafacerii.

În anul 2010, numărul și dimensiunea de raiduri întreprinse împotriva persoanelor suspectate a scăzut, cele mai multe cazuri fiind închise, fără intentarea unor procese. Specialiștii susțin că acest lucru se datorează, în mare măsură, faptului că respectarea drepturilor de proprietate intelectuală nu este o activitate prioritară a autorităților în cauză [2].

De exemplu, în noiembrie 2010, cel mai mare torent „național” responsabil pentru încălcarea drepturilor de autor în Moldova a fost suspendat de către autoritățile locale responsabile de respectarea drepturilor (au fost înregistrați circa 270.000 de utilizatori). Cu toate acestea, în câteva săptămâni, același site a fost relansat ilegal și aproape cu același conținut. Până în prezent, nici o anchetă penală nu a fost inițiată împotriva proprietarilor sau operatorilor acestui site ilegal și nu au fost luate nici măsuri administrative.

La frontieră, protecția drepturilor de proprietate intelectuală se realizează de către *organele vamale*. Potrivit datelor Serviciului Vamal, numărul obiectelor proprietății intelectuale înregistrate, cărora li se acordă protecție la frontiera Republicii Moldova, este în continuă creștere, iar în anul 2013, acesta a ajuns la cifra de 497 (sau de 3,5 ori în comparație cu anul 2007), Figura 2.

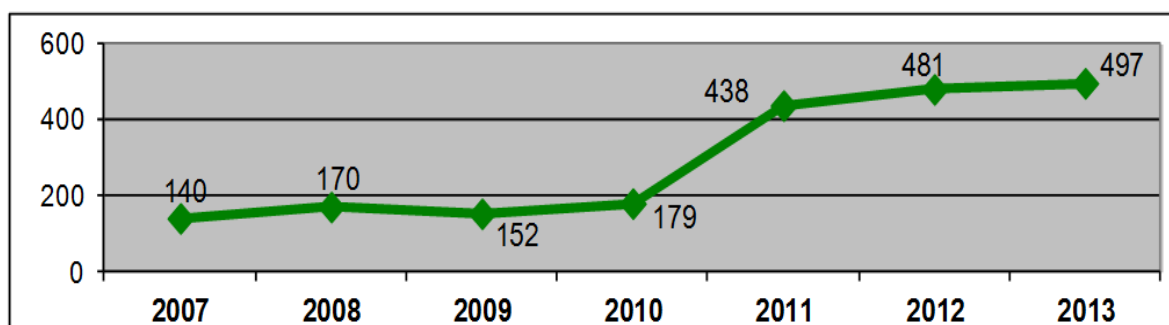

Fig. 2. Numărul OPI ce au beneficiat de protecție la frontieră, unități

Sursa: „Contracurarea traficului internațional cu mărfuri contrafăcute – un obiectiv prioritar al Serviciului Vamal”. <http://www.customs.gov.md/index.php?id=3459> (vizitat la 04.04.2012)

Pe parcursul anului 2013, organele vamale au înregistrat 81 de rețineri cu mărfuri susceptibile de a fi contrafăcute, cum ar fi: portmonee „Chanel”, „Salvatore Ferragamo”, telefoane mobile „Apple”, „Nokia”, „Samsung”, îmbrăcăminte și accesorii „Chanel”, „Prada”, „Gucci”, „Adidas”, „Nike”, „Puma”, lame pentru ras „Gillette”, insigne pentru automobile de marca „Mercedes-Benz”, „BMW” etc.

Potrivit datelor Serviciului Vamal, cele mai frecvent contrafăcute și piratate reținute la frontieră sunt: produse cosmetice, îmbrăcăminte, telefoane mobile și accesorii. Quantumul produselor reținute la vamă este expus în Tabelul 2.

Tabelul 2

Produse contrafăcute reținute la frontieră, anul 2013

Categoria produsului	Cantitatea (buc.)	Ponderea, %	Țara de expediție
Telefoane mobile și accesorii	1348	38,5	Ucraina, China
Semne auto	1081	30,9	Turcia, China
Parfumerie, produse cosmetice	334	9,5	Polonia, Ucraina
Încălțăminte	219	6,3	Turcia, Ucraina
Jucării	144	4,1	China
Electrocasnice (vibromasoare, aparate de ras)	140	4	Ucraina
Îmbrăcăminte	120	3,4	Ucraina, Turcia
Ochelari de soare și huse pentru ochelarii de soare	52	1,5	China
Căni	48	1,4	Emiratele Arabe Unite
Genți, rucsacuri	15	0,4	Turcia, Ucraina
Total	3501	100	

Sursa: În baza [5, p.29].

Toate produsele contrafăcute reținute în anul 2013 au traversat frontiera pe cale terestră. Conform datelor Serviciului Vamal, cele mai multe mărfuri contrafăcute provin din Ucraina, China și Turcia, Figura 3.

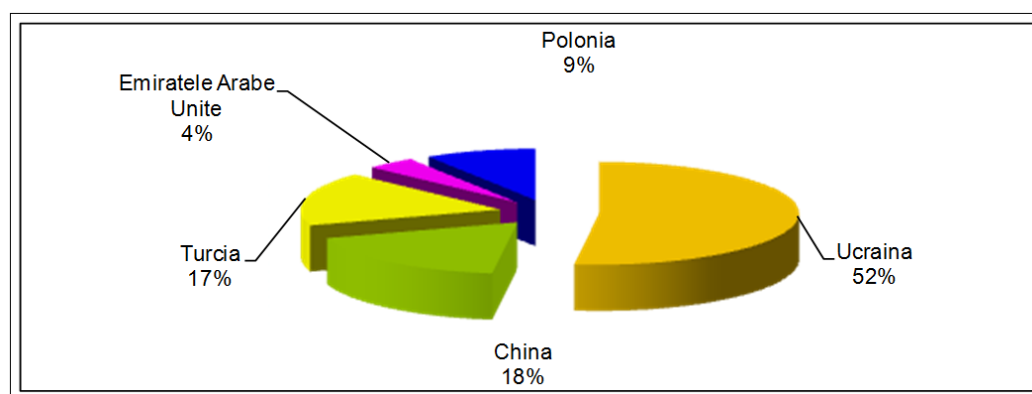

Fig. 3. Repartizarea produselor reținute în vamă după țara de origine a mărfurilor contrafăcute (anul 2013)

Sursa: În baza [5, p. 30].

Raportul [4, p. 18] Comisiei Europene privind intervențiile vamale plasează Republica Moldova în topul celor 10 țări din care provin cele mai multe mărfuri contrafăcute ce sosesc în Europa, cu o pondere de circa 2% în volumul total al mărfurilor sechestrate la frontieră.

Pe piața internă, rolul principal în prevenirea și combaterea delictelor din domeniul proprietății intelectuale revine Ministerului Afacerilor Interne (în continuare MAI). În cadrul Inspectoratului Național de Investigații al Inspectoratului General al Poliției al MAI activează Secția combaterea infracțiunilor în domeniul proprietății intelectuale a Direcției (nr. 3) Investigare Fraude Economice, specializată în combaterea încălcărilor din sfera proprietății intelectuale.

Potrivit Direcției Investigare Fraude Economice, pe parcursul anului 2013 au fost efectuate 143 de controale, dintre care 12 – în baza procedurii ex-officio, iar 131 – în baza sesizărilor depuse de titularii de drepturi.

În anul 2013, s-a observat o accentuare a diferenței dintre numărul sesizărilor depuse de titularii străini (141 sesizări) și numărul celor depuse de titularii naționali (2), situația, practic, inversându-se în comparație cu anul 2010, Figura 4.

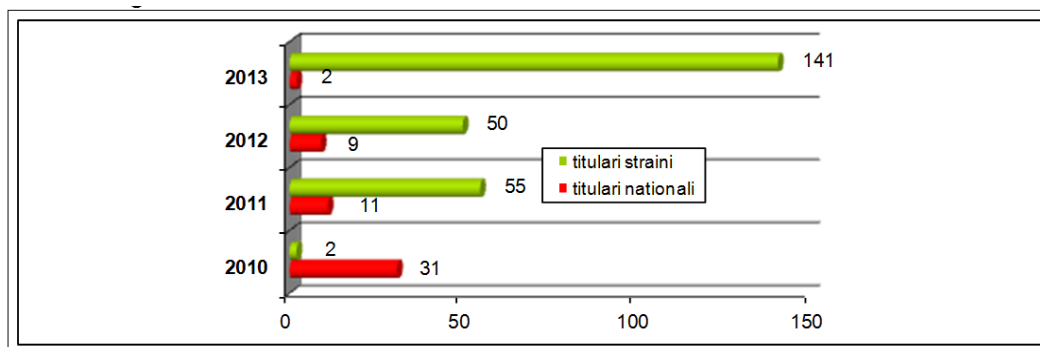

Fig. 4. Repartizarea sesizărilor pe titulari

Sursa: În baza [5, p. 34].

Drept urmare a controalelor efectuate, în anul 2013 au fost întocmite 143 de acte de constatare, soldate cu 142 de acte de ridicare a produselor contrafăcute/pirate cu o valoare totală de 3675935 de lei. Suma amenzilor aplicate în baza dosarelor contravenționale intentate a atins valoarea de 357500 de lei.

Un rol deosebit în aplicarea legii penale cu referire la respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova revine Procuraturii Generale. În anul 2013, procurorii au desfășurat urmărirea penală în 10 cauze privind încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, dintre care: conform art. 185¹ (încălcarea dreptului de autor) – 6 cauze penale; art. 185² (încălcarea drepturilor de proprietate industrială) – 3 cauze; art. 246² (falsificarea și contrafacerea produselor) – 1 cauză (care a fost conexasă la un dosar penal din cele indicate conform art. 185² din Codul penal) [5, p. 40].

Concluzii. Rezumând, menționăm că în Republica Moldova, datele privind comerțul cu bunurile contrafăcute și piratate au un caracter fragmentar, fapt care se reflectă, în mod inevitabil, negativ asupra elaborării și promovării unei politici de stat în vederea combaterii cu succes a fenomenelor date.

În opinia noastră, legislația conține mecanisme destul de eficiente pentru a preveni utilizarea ilegală a proprietății intelectuale, dar nu întotdeauna aceste mecanisme sunt puse în practică. Lupta cu succes împotriva fenomenelor de piraterie și contrafacere, este posibilă doar în cazul punerii în aplicare a unei politici de stat solide în domeniul proprietății intelectuale-și în cazul creșterii nivelului de interes al societății privind fenomenele date. În mare parte, dezvoltarea pirateriei și a fenomenului de contrafacere în țara noastră se datorează lipsei unui control sistematic din partea organelor competente în vederea soluționării acestei probleme.

Referințe bibliografice

1. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova = Статистический Ежегодник Республики Молдова = Statistical Yearbook of the Republic of Moldova 2012*. Chișinău: Statistică, 2012. 560 p. ISBN 978-9975-78-932-5.
2. INTERNATIONAL INTELLECTUAL PROPERTY ALLIANCE. 2011 Special 301 Report On Copyright Protection and Enforcement: Moldova. 2011, 15 February [accesat 10 august 2015]. Disponibil: <http://www.iipa.com/rbc/2011/2011SPEC301MOLDOVA.pdf>
3. IDRIS, K. *Proprietatea Intelectuală - un instrument puternic pentru dezvoltarea economică*. București: O.S.I.M., 2006. 317 p. ISBN 973-86828-3-5.
4. EUROPEAN COMMISSION. *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2012*. Luxembourg, 2013. 38 p. ISBN 978-92-79-30891-8.
5. AGEPI. *Raportul Național privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova = National Report on the Enforcement of Intellectual property rights in the Republic of Moldova 2013*. Chișinău, 2013. 66 p.
6. BUSINESS SOFTWARE ALLIANCE. *Shadow market: 2011 BSA global software piracy study*. 2012, May [accesat 10 august 2015]. Disponibil: http://globalstudy.bsa.org/2011/downloads/study_pdf/2011_BSA_Piracy_Study-Standard.pdf

Recomandat spre publicare: 28.09.2015